6477

902.6
И-61

13142
962.6
Ա-61
ՌԵՏԱԿԱՆ-ՀԱՆՐԱՅԻՆ
Հ. Հ.
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԱՆԻՈՅ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ԱՐՔԱՅԱՆԻՍՏ ՔԱՂԱՔԻ ԱՒԵՐԱԿԱՅ ԼՈՒՍԱՏԻՊ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿԸ

ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ ԾԱՒԱԼԱԴԻՏԱԿԱՆ

(COLLECTION STEREOSCOPIQUE)

Պատկեր 1

Աշոտ Ողորմածի (964 Թ.) եւ Տիեզերակալ Սմբատայ (979 Թ.) Անւոյ շուրջը կանգնեցրած երկկարգ ամրութեանց[1]) մօտաւորապէս 1/23 մասը, տարածվում է հիւսիս-արեւելեան կողմ Դւնոյ կոչուած եւ գլխաւոր դռների մէջ:

---

[1]) Սրբատաշ քարերով շինուած այս ամրութիւնները ունին շատ դռներ եւ մօզայիք զարդարանքներով ու խաչարձաններով երկու կարգ բարձր եւ հաստ պարիսպներ եւ բազմաթիւ աշտարակներ, որոց շատերի մէջ զօրաց բնակութեան համար երկու եւ երեք յարկ մէկ մէկու վերայ ընդարձակ սենեակներ կան. մինչեւ անգամ եւ եկեղեցի: Այս ամրութիւնները զանազան ժամանակներում Յունաց, Պարսից, Թաթարաց եւ այլոց յարձակումներից տեղ տեղ քանդուելով շատ անգամ վերանորոգուել են. սոյն նկատմամբ աւելի նշանաւոր են ընդհա-

13/42 -ար

6772-57 գ

2004

ՊԱՏ. 2

Նոյն ամրութեանց (տես Պատ. 1) արտաքին պարսպի հիւսիս արեւելեան կողմը գլխաւոր դրան դիմաց ներքնապարսպի ճակատի վերայ քանդակագործեալ առիւծը եւ երկու կողմը գտնուող կիսաւեր աշտարակների կործանուած բեկորները:

ՊԱՏ. 3

Նոյն ամրութեանց (տես Պատ. 1) ներքնապարսպի գլխաւոր մուտքը, սորա միջից երեւացող գետնաթաղ աւերակների բլրաձեւ կոյտերը, Մայր եկեղեցին եւ Անւոյ հարաւ-արեւմտեան լեռները:

ՊԱՏ. 4

Նոյն մուտքը ներսի կողմէն (տես Պատ. 3) եւ նորան կից եռյարկանի ձախակողմեան աշտարակը:

ՊԱՏ. 5

Պարիսպների եւ աշտարակների աւերակները, որք գտնըվում են Անին շրջապատող ամրութեանց Ծաղկոցաձոր տանող հիւսիսային դրան ձախ կողմը:

Նոր ամրութեան (արեւելեան) երկրորդ պարիսպը եւ աշտարակները, որոնք, ինչպէս երեւում է նոցա վերայ մինչ ցարդ գեղեցիկ փորագրութեամբ մնացած երկու յիշատակարաններից շինել են ի յիշատակ իւրեանց երկու Հայ տիկնայք. մէկը Լուսեցի Շանուշը 1218 թուականին երկրորդը Մամախաթունը 1219 թուականին.

ՊԱՏ. 2

[illegible]

ՊԱՏ. 3

[illegible]

ՊԱՏ. 4

[illegible]

ՊԱՏ. 5

[illegible]

[illegible]

ՊԱՏ. 6

Անին շրջապատող ամրութեանց Ծաղկոցաձոր տանող հիւսիսային դրան երկու կողմերի պարսպաց եւ աշտարակների աւերակները։

ՊԱՏ. 7

Աշոտ Ողորմածի (964 Թ.) եւ Տիեզերակալ Սմբատայ (979 Թ.) Անւոյ շուրջը կանգնեցրած ամրութեանց (ներքին տեսարանի) մօտաւորապէս 1/12 մասը. տարածվում է Ծաղկոցաձորի հիւսիսային դրան մօտից մինչեւ ներքնապարսպի (հիւսիս արեւելեան) գլխաւոր մուտքը.—Նաեւ Ծաղկոցաձորի (արեւելեան) ճիւղը, եւ ըստ Բրոսէի արքունի բաղանիքի մնացորդը։ Այս պատկերը առնուած է Անւոյ (հիւսիսային կողմի) արքունի պալատան մօտէն։

ՊԱՏ. 8

Ծաղկոցաձորի քարափի վրայ գտնւող Բագրատունեաց արքունի պալատան ճակատի մէկ մասը։

ՊԱՏ. 9

Բագրատունեաց նոյն արքունի պալատան (տես պատ. 8) գոյնզգոյն քարերից շինուած քանդակազարդ մօղայիք դուռը։

ՊԱՏ. 10

Բագրատունեաց Նոյն արքունի պալատան (տես պատ. 9) Ծաղկոցածորի քարափանց վերայ բարձրացող հիւսիսային պատերը։

ՊԱՏ. 11

Նոյն պալատի (տես պատ. 8) Ներքնատան եւ վերին յարկերի Ներքին տեսարանը։

ՊԱՏ. 12

Բագրատունեաց արքունի պալատան «դահլիճի» աջակողմեան սենեկի (տես պատ. 8) քանդուած պատերի միջից երեւացող Ծաղկոցածորի եւ քարայրերի տեսարանը։

ՊԱՏ. 13

Ծաղկոցածորի եւ քարայրերի տեսարանը, Նկատուած՝ արքունի պալատան դահլիճի ձախակողմեան անկիւնի սենեկից։ (Տես պատ. 8.)

ՊԱՏ. 14

Անւոյ տաշածոյ ժայռապարիսպը Ծաղկոցածորի վերայ. Ծաղկոցածորը եւ քարայրեր։

ՊԱՏ. 15

Առաքելոց փոքրիկ եկեղեցւոյն կից (ըստ Բրոսէի) Պահլաւունեաց քանդակազարդ պալատը եւ նորա միջից հեռուէն երեւացող Ապուղամրենց Ս. Գրիգոր անուանեալ եկեղեցին եւ մասամբ Ալաճա լեռը։

ՊԱՏ. 16

Պահլաւունեաց նոյն քանդակագործ պալատան (տես պատ. 15) գոյնզգոյն քարերով զարդարուած մօզայիք առաստաղի մէջ տեղում չորս երկկամարների վերայ բարձրացած՝ քանդակագործ գմբէթը։

ՊԱՏ. 17

IX դարում շինուած Ապուղամրենց Սուրբ Գրիգորը եւ միանգամայն իշխանաց իշխան Գրիգորի եւ այլոց Պահլաւունի իշխանազունների հանգըստարանը.—Ծաղկոցաձորի շուրթը եւ Ալաճա լեռը։

ՊԱՏ. 18

Միջնաբերդի շուրջը պատող հարաւային պարսպի մօտէն նկարուած։ Ախուրեան ձորի մէջ երկարաձգուած քարաժայռը. սորա վրայ Արշակունեաց եւ Բագրատունեաց աւերակների մէջ աւելի կանգուն մնացած Ջաքարէ սպասալարի (XIII դարի սկզբում) կառուցած մենաստանը եւ Ախուրեան ձորի մէջ՝ միջնաբերդի տակ երթեւեկութիւն արգելող սիրունի պարըսպաց մնացորդը։

ՊԱՏ. 19

Ախուրեան ձորի մէջ նոյն աւերակաց մնացորդները եւ պատմական քարաժայռը (տես պատ. 18) եւ հեռուէն երեւացող ձախակողմեան բլրի վրայ Անի քաղաքէն դուրս գտնուող աշտարակը. ժողովրդի կարծիքով սա համարվում է Անւոյ ստորերկրեայ քաղաքի միջից Ախուրեան գետի տակէն անցնող գետնափոր ճանապարհի ելքը:

ՊԱՏ. 20

Միջնաբերդում արքունի պալատան աւերակների մօտ Թագաւորաղն մանկանց կարծեցեալ հանդստարանի դուռը եւ նորա կործանուած գաւթի բեկորները:

ՊԱՏ. 21

Ախուրեան ձորի եզերքում աւերակների մէջ բազմասիւն դահլիճը. ոմանց հաւանելի ենթադրութեամբ Բագրատունեաց արքունի խորհրդարանը. որ երբեմն այլազգիք Անւոյ տիրապետութեան ժամանակ մզկիթ են արած. կանգնելով նորա հիւսիս-արեւելեան անկիւնում բոլորովին տարբեր շինութեամբ մի մինարէ:

ՊԱՏ. 22

Սմբատ Երկրորդի հիմնարկած եւ Կատրամիդէ Թագուհւոյ (1010 Թ.) աւարտած Անւոյ Մայր եկեղեցին. (հարաւ-արեւմտեան տեսարան), որոյ շինութեան վերակացուն եւ արուեստաւորն եղել է Տրդատ անուանի ճարտարապետը: Այստեղ օծվում էին Հայոց կաթուղիկոսները եւ Բագրատունի Թագաւորները:

ՊԱՏ. 23

Նոյն Մայր եկեղեցւոյ հարաւ-արեւելեան տեսարանը (տես պատ. 22) եւ 1879 Թ. Աղուանեան եպիսկոպոսի շինած պահականոցը։

ՊԱՏ. 24

Նոյն Մայր եկեղեցւոյ հիւսիս-արեւմտեան տեսարանը։ (Տես պատ. 22)։

ՊԱՏ. 25

Մայր եկեղեցւոյ հարաւային արտաքին պատի վերայ շուրջանակի քանդակագործուած ծախակողմեան վերջի երկու լուսամուտները։ (Տես պատ. 24)։

ՊԱՏ. 26

Մայր եկեղեցւոյ արեւմտեան արտաքին պատի վերայ շուրջանակի քանդակագործուած ծախակողմեան լուսամուտը։ (Տես. պատ. 22)

ՊԱՏ. 27

Մայր եկեղեցւոյ արքունի մուտքը. (հարաւային)։

ՊԱՏ. 28

Մայր եկեղեցւոյ կաթուղիկոսական մուտքը. (հիւսիսային)։

ՊԱՏ. 29

Մայր եկեղեցւոյ ներքին տեսարանի հարաւային մասը նկարուած հիւսիս-արեւմտեան անկիւնից: Եկեղեցւոյ յատակը ծածկուած է կործանուած կաթողիկէի բեկորներով:

ՊԱՏ. 30

Մայր եկեղեցւոյ ներքին տեսարանի հիւսիս-արեւելեան մասը հանդերձ սեղանով: (Նկարուած արեւմըտեան դռնից): Յատակը մաքրուած բեկորներից (տես պատ. 29):

ՊԱՏ. 31

Ալէքսանդրապոլի Հայոց Մարզպանի (1856 Թ.) իւր պալատան մօտ շինած պատկերազարդ Ս. Փրկիչ անուն եկեղեցին:

ՊԱՏ 32.

Ալէքսանդրապոլի Հայոց Մարզպանի պալատան Ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ հարաւային մուտքը եւ նորա կործանուած գանգակատան բեկորները: (Տես պատ. 51)

ՊԱՏ. 33

Ախուրեան ձորի տեսարանը, գետի վերայ երկյարկանի աւերակ կամուրջը, քարայրերը եւ միջնաբերդի բարձրաւանդակը արքունի պալատան աւերակներով:

ՊԱՏ. 34

Ախուրեան ձորի մէջ—քաղաքէն դէպի կամուրջ տանող արքունի կամարակապ ճանապարհի մօտ—պարսպով շրջապատուած քարափի վերայ մատուռների եւ սենեակների հիւսիս-արեւմտեան տեսարանը եւ Ախուրեան ձորի պարսպանման ժայռը:

ՊԱՏ. 35

Նոյն մատուռները (տես պատ. 34) եւ Ախուրեան ձորի տեսարանը, գետի վերայ երկ յարկ կամուրջը. քաղաքի հարաւային արտաքին պարսպի դուռը. նոյն դռնից դէպի ձոր տանող (բացօդեայ) ճանապարհը, քարայրերը. կամուրջի աջակողմեան բարձրութեան վերայ երեւացող կարծեցեալ արքունի խորհրդարանը, դէմ առ դէմ միջնաբերդի վերայ արքունի պալատը եւ նորանից քիչ վար Թագաւորազն մանկանց հանգստարանը. (Տես պատ. 20)

ՊԱՏ. 36

Ախուրեանի 100—200 ոտնաչափ (ֆուտ) խորութեամբ ձորը, նկարուած՝ արքունի կամարակապ ճանապարհի մօտէն:

ՊԱՏ. 37

Իշխան Տիգրանի (Հոնենց) 1215 Թ. կառուցած՝ Ս. Գրիգորի վանքը—պատերի վերայ զանազան նկարներով եւ գեղարուեստաբար քանդակեալ Թռչուններով ու կենդանիներով զարդարուած.—(Եւրոպացի ճանապարհորդներից ոմանց սխալմամբը այս վանքին Յունաց եկեղեցի անունը տրուած է):

ՊԱՏ. 38

Իշխան Տիգրանի (1215 Թ.) շինած Ս. Գրիգորի քանդակազարդ կաթողիկէն, նորա վերայ քանդակագործ արծիւը եւ կաթողիկէի կրաշաղախի մէջ շարուած կաւէ անօթներ։

ՊԱՏ. 39

Բագրատունեաց արքունի հանգստարանի մօտ Յովհաննէս Թագաւորի (XI դարի սկզբում) շինած «տիեզերահռչակ» Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյ պարսպին մէջ մատենադարանի եւ նշխարատան համար կառուցած առաջին սենեակը։

ՊԱՏ. 40

Նոյն մատենադարանի եւ նշխարատան (տես պատ. 39) երրորդ սենեակը։

Յ. Ք.

Дозволено Цензур. Тифлисъ. 5 Августа 1881 г.

Тип. М. Вартанянъ и К°, Тройц. пер. д. № 11

6477

902.6
Ա-61

00002467

ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0002467